

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum I. Decretalium, Per quadraginta, & tres Titulos distributum, in
quo agitur De Constitutionibus, Seu Legibus universim ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1706

Quæstio XXXII. In Tit. XXXII. De Officio Judicis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73031)

verentiam Pontificalis officij deferri volumus in hac parte) præcipimus observari.

2483. Præter hæc not. quosdam casus exceptos esse, in quibus Archiepiscopus exercere potest potestatem judicalem in subditos Suffraganeorum, etiam extra appellationem. Primus est, cum visitat Provinciam. Hoc enim jure communi liberè facere potest, c. cum Apostolus, c. Sopitæ, c. super eo, c. cum nuper, de censib. & c. cum officij, 16. de prescript. Secundus casus est, si contingat aliquid, quod concernit statum totius Provinciæ, v. g. si vigeret aliqua consuetudo prava, quæ tollenda foret, & Suffraganei forent negligentes, c. Ex frequentibus, de institut. Reliqua videri possunt apud gloss. in c. Pastoralis, v. Exceptis, h. tit. Holtiensem in summa, eod. §. sunt autem distincta, & alios.

2484. Ulteriùs quæri potest, an, quod dictum est de Officiali Archiepiscopi relatè ad Episcopos Suffraganeos, quòd in Coëpiscopum censuram ferre non possit, etiam procedat de Delegato Archiepiscopi? Resp. etsi non desint affirmativam sequentes, rectiùs tum dici negativè; quia de Delegatis id cautum non est; ergo statum regula communi, quòd Delegatus in causa sibi commissâ erga subditum delegantis

(qualis est Episcopus comparatione Metropolitanæ sui) majorem illo potestatem habeat, atque si necessitas postulare videatur, etiam per censuram eum compellere possit, arg. c. sanè, 11. de offic. delegati. Accedit, quòd diversa sit ratio in Delegatis, & Officialibus: Nam hi idem habent Consistorium cum Archiepiscopo; at verò ab illis, si severiùs procedant, appellari potest ad Archiepiscopum, uti Joan. Andr. annotavit in fine hujus c.

2485. Quæri potest 2. an si Vicarius Archiepiscopi in hujus Suffraganeum, censuram ferret, licèt ageret illicitè, ut dictum est n. 2482. tamen censura teneret? Resp. dicendum negativè; nam Officiales Episcoporum, & Archiepiscoporum nihil validè præstare possunt, nisi quòd ipsis communi jure, vel speciali voluntate constituentis concessum est, uti ex communi dixi in c. 2. de offic. Vicarij, in 6. cum itaque jus commune Officiali neget potestatem ferendi censuras in Coëpiscopos: consequenter neque Archiepiscopus talem potestatem Vicariatui ejus contra Canonum statuta annectere possit, sequitur, quòd Officialis in Coëpiscopum nec
 licèt, nec validè censuras
 ferre queat.

* * *

QUÆSTIO XXXII.

IN TIT. XXXII. DE OFFICIO JUDICIS.

2486. **P**ost Officia Judicium in specie subjiciuntur ea, quæ sunt officij Judicium in genere, & vel spectant ipsum judicium, vel quæ extra illud fiunt, vel juri sunt adstricta, & actioni subserviunt. Et hæc dicuntur spectare ad officium Judicis mercenarium; quæ verò à juris debito sunt soluta, & Judicis arbitrio relicta, ex æquitate decidenda sunt; cessante actione, dicuntur pertinere ad officium Judicis nobile, ut cum principaliter postuletur restitutio in integrum, c. 2. h. t. Nobile igitur officium Judicis est, quod per se stat, & nulli actioni deservit. Mercenarium, quod deservit actioni, nimirum civili, & ideo hoc Judex impertiri non potest, nisi ad instantiam partis, sive præcedente actione, hoc est, jure petendi, quod sua in-

terest, vel quod sibi ab altero debetur: his præmissis.

ARTICULUS I.

De Potestate Judicis.

2487. **U**T Judex ritè fungatur munere suo, debet habere potestatem cognoscendi, & pronuntiandi de controversijs litigantium. Potestas Judicis est, quæ datur ad dirimendas lites, & tollenda gravamina secundum æquitatem, ut privatim, & publicè tranquillitati consulatur; seu est munus publicum cognoscendi, & definiendi res judicio postulas. Duplex est, nempe Imperium, & jurisdictio. Imperium hic significat potestatem jubendi, coercendi, exequendi. Hoc etiam duplex est; nempe Imperium merum, & mix-

Bb bb 3

mix-

mixtum. Imperium merum potissimum consistit in *jussione, coërcitione, & executione*, lege ipsa dictante pœnam, & quasi exercente jurisdictionem, præmissa tamen causæ cognitione, ut Judex non sit merus executor, prout colligitur ex *L. 1. §. 4. ff. ad Senat. Consult. Turpilian.* Hoc habet tres gradus; Potestas enim coërcendi pœnâ mortis naturalis, est primus gradus meri Imperij; secundus, coërcendi pœna mortis civilis, qua scilicet alicui aufertur jus Civitatis, ut si deportetur ad metallum, ad carceres perpetuos, &c. tertius est coërcendi pœna non capitali v. g. mutilatione, fustigatione, relegatione, bonorum publicatione, vel alia pœna pecuniaria. Imperium autem mixtum includit Imperium, & jurisdictionem; per hanc intelligitur potestas cognoscendi, & pronuntiandi; non exequendi. Unde potestas habens omnia tria, secundum prima duo, est jurisdictio, secundum tertium, est Imperium, cui sufficit aliquis gradus, etiam infimus, ut junctum jurisdictioni dicatur Imperium *mixtum*.

2488.

Jurisdictio igitur strictius accepta est potestas, seu vis obligandi alios per suas leges ad actiones, ad quas expedit subditos esse obligatos; dividitur in *simplicem, & Imperium*. Imperium est, quod nobili Judicis officio exercetur; *jurisdictio simplex*, quæ officio Judicis mercenario. *Nobile Judicis Officium* Jurisconsulti vocant, quod per se stat, hoc est, quod non præcisè deservit, & alligatur actioni partis litigantis; sed motu proprio, etiam non exigente parte, aut saltem non habente actionem, strictè dictam exercetur. Jurisdictio autem alia est *contentiosa*, qua scilicet dirimuntur controversiæ litigantium; alia *voluntaria*, qua exercentur ea, quæ non pertinent ad controversias litigantium, ut conferre beneficia, concedere privilegia, conferre Ordines, &c. sic Haunold. *tom. 5. de Jure tr. 1. n. 92.* alia rursus est *ordinaria*, alia *delegata*, de quibus jam est actum supra *de Offic. & potest. Jud. Ordin. & delegat.*

2489.

Præter hæc not. 1. *sententiam Judicis* in genere, esse pronuntiationem Judicis super re à litigantibus proposita; Haunold. *tom. 5. de Jure, tr. 5. n. 1.* alia est *definitiva*, quæ principalem causam determinat, seu cujus decidendæ causa principali-

ter ad Judicem itum est: alia *interlocutoria*, quæ fertur super emergentibus, & incidentibus, non tangendo causam principalem, nec illi finem imponendo; Haunold. *cit. n. 7.* ubi Maranta illam definit, quòd sit sententia, quæ fertur inter principium, & finem causæ; quod quidem verum esse censet Haunoldus *cit.* sed non universaliter 1. quia quandoque datur interlocutoria post sententiam definitivam, saltem in executione; juxta *L. 25. §. 2. ff. de re judicat.* 2. quia aliquando perimitur causam, ut si Judex pronuntiet, *se esse incompetentem*; vel cum exceptionem peremptoriam reprobatur.

Not. 2. ad potestatem Judicis pertinere, supplere ea, quæ desunt Advocatis partium, *quatenus juris sunt.* Nam ea, quæ sunt facti, non supplet Judex, ut dicitur in *c. tit. ut qua desunt Advocatis partium &c. & Barbosa in c. 2. h. t. n. 3.* Advocatum dare parti, quæ illum habere non potest; & si det domesticum, non propterea recusandum esse, *c. 1. h. t.* quando pars est in extrema necessitate, ut Advocatum conducere non possit, potest Judex Advocatum cogere, ut gratis serviat. Felin. *in cit. c. 1.* potest condemnare partem in fructibus, interesse, & expensis, licet hæc à partibus non petantur, nisi cum clausula: *Jus, & Justitiam ministrari.* Aliàs autem non judicat super non petitis; sic Barb. *in c. fin. h. t. n. 4. & 5.* Nam *fatus est Judex, qui ultra petita judicat. L. ult. C. de fidecommis. libert.*

Not. 3. Judici Ordinario competere jurisdictionem, vel plenam (quæ nimirum in supremo Principe residet, & *plenitudo potestatis* dicitur) vel non plenam, quæ inferioribus communicatur à supremo Principe, vel Republica, & Magistratu Superiorem non recognoscente. Objectum autem, circa quod versatur Judex, aliud est spectato ejus Officio *nobili*, aliud, spectato *mercenario*. Nam ad hoc pertinet omne, pro quo conceditur actio; ad illud autem, quæ etiam seclusa actione, ut est absolutio à censuris, admissio postulationis, restitutio in integrum, dare veniam ætatis, &c.

Not. 4. licet Judex non teneatur *absolutè*, ut simul sit Advocatus, consequenter suppleat exceptiones, vel allegationes partium, per incuriam, aut incitiam Advocata-

vocatorum omiffas, ut est *exceptio præscriptionis*, vel *Senatus Consulti Velleiani*, &c. posse tamen id facere implorato nobili ejus officio, ut colligitur ex *L. unic. C. ut quæ desunt Advocatis*. Quod maxime procedit, quando talis exceptio in ipsis actis relucet. Nam, licet non sit Judicis, aliorum facta, & ab iis dependentia proponere, debet tamen fundamenta juris, ipsis factis applicare, & secundum hæc pronuntiare. Et ideo etiam præsumptio supplenda est, si allegatum sit factum, ex quo nascitur; ut colligitur ex *L. 15. §. 3. ff. ex quibus causis major*, & *L. 4. C. ad exhibendum*.

2493.

Not. 5. quod Judex nobile officium dupliciter exercere possit 1. ex officio, *motu proprio*, nullo rogante; ut, cum nemine denunciante, vel accusante, procedit ad inquisitionem, & crimina puniendâ; 2. *imploratus à parte lesa*, quo casu imploratio est instar actionis, ac est medium extraordinarium, aliàs nimirum non instituendum, nisi cum ordinarium actionis remedium deficit, *arg. L. In causa, ff. de Minorib.* Ex hoc patet, qualiter differat *actio*, & *imploratio officij*. Illa enim supponit jus ex parte agentis; & debitum, seu obligationem, ex parte ejus, contra quem actio tendit, ut dicitur in *Institut. de Actionibus, in principio*: qui autem implorat Judicis Officium, nullum jus præten dit, sed æquitatem, propter quam Judex succurrere potest, & quandoque debet.

2494.

Not. 6. quando imploratur Judicis officium, loco actionis (ut cum principaliter imploratur restitutio in integrum) litis contestatione opus esse; secus, si tantum incidenter, ante, vel post ingressum causæ, ita *c. Judicis 2. h. t.* hoc tamen limitat Layman in *cit. c. 2. n. 3.* ut procedat, si officium Judicis imploretur principaliter contra certam personam; à qua aliquid petitur, & necessaria sit cognitio causæ. Illud ad extremum, de Judicibus in genere, monet Cæpolla apud Barbofam, *axiom. l. 9. c. 88. n. 17.* dicens, expertum se esse, esseque utilem cautelam, ut scilicet aliquis bonam causam habens non tantum concludentia, sed etiam frivola adducat. *Cum enim quandoque imperiti judicent sepe aliquid per socordiam, & ignorantiam committunt, instar quæ bonum sunt, fit, ut magis mo-*

veantur per rationem, quæ minus facit; & aliquando nihil valet, quam per rationem urgentem, quæ eorum capita non intrat, adeoque in hoc ipso fallendi sunt, ne errent, ut ait Quintilianus l. 2. c. 17. nam *ratio gravis, quandoque nimis subtilis est Assessoribus*, ut inquit Zasius, *de cumulatione actionum, ad §. sin minus, n. 22. in fine, de actionibus.*

ARTICULUS II.

De Officio Judicis Ordinarij.

PRæcipuum Judicis officium est, lites componere. Nam *verecunda cogitationis est, lites execrari. L. 14. ff. de alienat. jud. mutandi causa*. Quando componere non potest, debet utrinque causam audire, auditam examinare, & secundum rationem Canonibus, Legibus, consuetudini consonam determinare *citissimè*; nec ab his recedet, cum Judici non liceat *de Legibus* judicare, *sed secundum ipsas, c. in istis, dist. 4.* ubi S. Augustinus refertur dicens: *in istis temporalibus, quanquam de his homines judicent, cum eas instituunt; tamen, cum fuerint instituta, & firmata, non licebit Judici de ipsis judicare, sed secundum ipsas.* & *c. summopere 11. q. 3.* ubi Gregorius, *summopere*, inquit, *præcavere debent Rectores Ecclesiarum, & qui publica judicia exercent, ut in dictandis sententijs nullatenus levitate, aut furore ducti sint præcipites; sed causis prius diligenter ventilatis, cum res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiam venerit, tunc Divina, & humana lex resolvatur, & tunc secundum quod ibi constitutum est, remota personarum acceptatione, definitiva proferatur sententia.* Dixi, *citissimè*, id est; intra triennium, prout decisis est in jure civili, quod etiam sequuntur Canones, ut docet Zoësius *h. t. n. 2.* quamvis, ut diximus supra, Tridentinum in causis Ecclesiasticis exigat minus tempus.

2495.

Præter hæc not. 1. quando jura partium sunt inæqualia, non posse Judicem, *relieto jure probabiliori sequi minus probabile.* Nam propositio opposita est secunda inter damnatas ab Innocent. XI. 2. Martij 1679. Unde si dicas: *quilibet operatur prudenter* (consequenter licitè) *dum sequitur opinio-*

2496.

opinionem probabilem, etiam relicta probabili, vel probabiliori in oppositum; ergo etiam Judex operatur prudenter, dum sequitur opinionem probabilem; licet relinquat probabilior in oppositum: Respondetur 1. cum Patre de Cardenas in *Crisi Theol. tr. 1. de probabl. dissertat. 15. c. 15. a. 3. n. 627.* cum dist. anteced. quilibet operatur prudenter, dum sequitur opinionem probabilem, *limitatam nova circumstantia contractus, aut nove Legis N. non ita limitatam, transf. & sic distincta conseq. N. conseq.*

Exemplum dat Cardenas: sit probabile, quod haec domus sit Petri; sed etiam probabile, vel probabilius, quod non sit Petri, sed Pauli; in casu, quo Judex procedit, cum ex contractu saltem tacito, cum Republica inito, in susceptione muneris, promovendi bonum publicum, meliori modo justitiam administrando, advertit hanc novam circumstantiam obligationis, non manet illi probabile, licere definire causam ex arbitrio, & decidere pro Petro v.g. quia uni inaequali merito causae etiam alterius; aut etiam habenti minus meritum, contra habentem majus, adjudicare causam per sententiam, non est ministrare justitiam meliori modo, quo potest; adeoque sub hac circumstantia non manet probabile, quod possit illam adjudicare Petro.

2497.

Resp. 2. juxta principia alibi tradita: dist. anteced. quilibet operatur prudenter, dum sequitur opinionem practice probabilem C. solum speculative probabilem, N. ant. & sub hac distinctione conseq. opinio probabilis esse non potest, nisi sit in re incerta; & nitatur fundamento non levi, sed gravi, seu digno hominis prudenter operantis; nec evadit practice probabilis, nisi consideratis omnibus circumstantiis, in executione inseparabilibus, nitatur tali fundamento. Certum autem est, quod operatio, quae proponitur probabilis, seu prudenter fieri posse citra culpam, seclusa certa circumstantia, quae in executione reperitur, non maneat probabilis, nec prudenter fieri posse citra culpam: *attenta tali circumstantia, quae in praxi, seu executione inseparabilis est; ergo licet Judici probabile sit, domum esse Petri; & prudenter se operari, dum sequitur opinionem probabilem, si practice talis sit; secus tamen est, si non sit practice probabile, hoc*

est, si non consideret operationem suam sub circumstantia suae obligationis ex contractu tacito cum Republica, de justitia partibus ministranda meliori modo, quo commodè potest.

Ex hoc inferes, Judicem quidem non teneri ad sequendam opinionem strictiorem, quae scilicet favet legi, sed probabilior, quae remotior apparet à falso. Sæpius enim contingit, strictiorem esse minus probabilem, & minus remotam à falso; ergo saltem in eorum sententia, qui volunt, etiam privatum ex duabus oppositis debere sequi probabilior, illatio rectè procedit de Judice in judicando; quidquid sit de privatis; cum ille teneatur ex nova circumstantia contractus, ad bonum publicum promovendum meliori modo, quo potest; quod sanè non faceret adjudicando causam uni, contra alterum, habentem æquè, vel magis probabile jus pro parte sua; sic Cardenas *cit. D. 15. c. 4. n. 352. & c. 11. n. 566.*

Not. 2. cum opera justitiae non sint venalia (ut dicitur in Trid. ff. & C. ad L. Juliam repetundarum) Judicem munera pro functionibus sui officij accipere, prohiberi, c. qui rectè, 11. q. 3. ubi Gregorius, qui rectè judicat, & premium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat; quia justitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniae vendit: bonis male utuntur, qui justè pro temporali lucro judicant. Tales quippe ad veritatem, non justitiae defensor, sed amor praemij provocat: quibus, si spes nummi subtrahitur, confestim à justitiae defensione recedunt. Acceptio nummorum praevicatio veritatis est. Unde & pro justo dicitur: Qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit; & S. August. citatus, c. non licet 71. ead. caus. & quest. ibi: non licet Judici vendere justum judicium, etsi licet Advocato vendere justum patrocinium; & Jurisconsulto retum consilium; id, quod etiam habetur & L. 2. de condic. ob turpem causam; & ideo si litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, non potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius praeter alio. Nam opposita propositio est 26. inter damnatas ab Alexandro VII. Caterum, inter æquales probabiles, posse Judicem alterutram amplecti

plecti juxta boni viri arbitrium, licet illa electio per consequens cedat in utilitatem amici, modò amicitia ad hoc principaliter non moveat, docet Ludovicus Engel, *hoc tit. nu. 8.* sed rectius hoc negatur cum Layman *l. 1. sum. tr. 1. c. 5. nu. 16.* Nam in casu, quo Actor probatione non vincit Reum, hic absolvendus est; & pro eo pronuntiandum, seu sententiandum; verum sic jam accedit Reo pondus novum ex reflexione ad dictam regulam, quo pravalet adversus Actorem.

3500. Quæres 2. an Judex obligetur ad imponendam pœnam lege præscriptam? Resp. esse probabilius, quòd sic; ne lex pœnalis reddatur frivola, de quibus Zoësius *cit. à nu. 3.* Suarez *de legibus l. 5. c. 11.* nisi adsit justa causa, quæ vel suspendendam ad ad tempus, vel mittigandam suadeat, prout contingere potest ex varijs circumstantijs, ætatis immaturæ, ob sexus imbecillitatem &c. de quibus *lib. 5. ubi de delictis puerorum.*

3501. Quæres 3. an Judex, certo sciens, Reum falsis allegationibus onerari, ac convinci, possit eum absolvere, vel debeat condemnare? Zoësius *cit. nu. 7.* affirmat, quòd debeat eum condemnare, si solum agatur civiliter, quia his pravalet bonum commune; negat, si criminaliter; quia innocentem cognitum, ut talem, occidere, est intrinsecè malum; ita etiam sentit Layman *l. 3. summa tr. 6. c. 2. n. 8.* oppositum tenens in causis civilibus, & minoribus criminalibus; sed de hoc jam egimus alibi.

3502. Quæres 4. qualiter procedere debeat Judex? Resp. quòd in causis civilibus procedere non debeat, nisi postularis; in criminalibus verò *ex officio*, seu per viam inquisitionis; Layman *lib. 3. summa, tr. 6. c. 2. n. 2.* qui etiam annotat, Judicem non teneri, ordinariè, retractare sententiam justè latam, propter instrumenta postea recepta; sic etiam Molina *tom. 2. d. 568.*

& plura Layman,
loc. cit.

ARTICULUS III.

Qui possint esse Judices?

2503. Resp. quòd omnes, qui nec naturà, nec lege prohibentur, ut dicitur *3. q. 7. c. 1. & L. 12. §. 7. ff. de Judicjs.* Propter hoc, officium Judicis exercere non possunt 1. servi, *L. cum Prator ff. de re judic.* nisi interveniat error communis, *L. Barbarius ff. de officio Pratoris*, 2. fœmina, *c. mulierem 33. q. 5. L. alienum C. de Procurat.* nisi habeat administrationem bonorum, quibus jurisdictio, vel Imperium annexum est, *c. dilecti, de arbitris;* vel sit Superior, ut Abbatissæ respectu subditorum, sic Barb. *in c. dilecta, de majorit. & obed. tertio minor 20. annis, c. cum vigesimum, 41. de offic. delegat. ibi: cum vigesimum annum peregeris, dari potuisti in ætate hujusmodi delegatus;* de jure autem civili minor 18. annis, *gloss. in cit. L. cum Prator, V. impubes;* quarto, notati juris infamiâ, *cit. L. cum Prator:* quinto excommunicati, suspensi, hæretici, & schismatici, *c. quod Sedem, 10. de offic. Judic. Ordin.* ubi Pontifex, ab Archiepiscopo Turonensi consultus, *an ipse impeditus possit alteri Coepiscopo committere suum munus:* respondit Pontifex, *quòd sic; dummodo quòd in tali articulo constituto, & tuas vices (ut dictum est) tibi committere licet; & consecrandus, munus debet ab eo consecrationis accipere: cui eas duxeris committendas, dummodo Catholicus habeatur, & impedimentum ei ex subtractione gratiæ Apost. Sed. non obsistat. cap. audivimus 24. q. 1. ubi Alexander II. ad Valerianum Episcopum Martyrem scribens, audivimus, inquit, quòd Henricus, Ravennas dictus Archiepiscopus, visus sit, te excommunicare. Verum, quia excommunicatus, te excommunicare non potuit, Apostolica auctoritate te, tuosq; absolvendo, mandamus, e inde nunquam curare, c. excommunicamus 13. de hæret.*

